

Bek, Mikuláš; Fukač, Jiří; Macek, Petr

Projekt Českého hudebního slovníku osob a institucí

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. H, Řada hudebněvědná. 2001-2002, vol. 50-51, iss. H36-37, pp. [91]-116

ISBN 80-210-3312-6

ISSN 1212-0391

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/112150>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

MIKULÁŠ BEK – JIŘÍ FUKAČ – PETR MACEK

PROJEKT ČESKÉHO HUDEBNÍHO SLOVNÍKU OSOB A INSTITUCÍ

1. Historická východiska

Potřeba hudebně lexikografických prací, jež by speciálně reflektovaly jevy vymezující určitou konkrétní národní či regionální hudební kulturu, vyvstala na přelomu 18. a 19. století v evidentní souvislosti se vznikem novodobého národního či „lokálně patriotického“ kulturního vědomí. Kromě souhrnných (vícemě- ně narativních) pojednání o dějinách takto vymezitelných hudebních kultur začaly vznikat i slovníky či encyklopedie, jejichž úkolem bylo podchytit formou hesel veškeré personální nositele té které hudební kultury, tj. jednotlivé osobnosti a posléze též instituce (pojímané více či méně jako „kolektivní subjekty“, právnické osoby atp.). Prvé práce tohoto (tj. de facto biografického) typu měly spíše vlastivědné nežli vědecké zaměření, postupně se však z nich vyvinul legiti- mní žánr muzikologické odborné literatury, což se projevilo jak ve vybavení hesel precizními bibliografickými údaji, tak uplatněním náročných výběrových a výkladových kritérií. Až mnohem později, namnoze teprve v průběhu druhé poloviny 20. století, se prosadila myšlenka, že by bylo záhodno reflektovat ná- rodní či regionálně vymezitelné hudební kultury též prostřednictvím hudebních lexikonů věcného (tedy nikoliv biografického) typu. Ojedinele vznikly i lexiko- ny obsahující hesla obojího, tj. biografického i věcného (popřípadě terminolo- gického) charakteru.

Všemi uvedenými fázemi prošla též lexikografická reflexe české hudební kul- tury. V té souvislosti ovšem zdůrazněme skutečnost, že tato hudební kultura byla téměř vždy chápána a rovněž vykládána nikoliv jen v úzce nacionálním smyslu, nýbrž jako fenomén historicky se utvářející v rámci českých zemí za přispění několika národů či etnik. Takto byl pojat již první „umělecko-historický“ lexi- kon obrozenského polyhistora B. J. Dlabače (dílo připravované od konce 18. století a vydané v německé řeči roku 1815; hesla reprezentantů hudební kultury českých zemích tvoří podstatnou část náplně tohoto spisu). V druhé polovině 19. století vytýčil zakladatel moderní české muzikologie O. Hostinský jako jeden ze základních úkolů této etabloující se vědní disciplíny sepsání vědecky koncipované lexikografické práce, jež měla tematicky navázat na Dlabačovo dílo a překonat

jeho vlastivědný a naivně vlastenecký ráz. K realizaci tohoto náročného záměru překročili ovšem teprve mezi světovými válkami brněnští hudební vědci Gracián Černušák a Vladimír Helfert, přičemž jejich původní záměr se naplnil (v Helfertově případě de facto posmrtně) až počátkem 60. let, kdy se podařilo zásluhou pracovníků brněnské univerzitní hudební vědy dokončit a posléze též vydat dvousvazkový *Československý hudební slovník osob a institucí* (dále ČSHS), uvádějící circa 11.000 hesel o fyzických a právnických osobách, jež lze pokládat za nositele hudební kultury na území Československa (problematiky českých zemí se tu přitom dotýkalo více než 9.000 hesel). Záhy po vydání tohoto slovníku byl na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity založen Kabinet hudební lexikografie, kde se začala připravovat aktualizovaná reedice zmíněného díla, která ovšem měla být obohacena i o věcná hesla. Projekt a jeho postupná realizace pak procházely mnoha peripetemi. Slovenští partneři již například neměli zájem spolupracovat na přípravě jakéhokoliv „československého hudebního slovníku“, takže bylo rozhodnuto zaměřit se výhradně na problematiku českých zemí. Z finančních důvodů nebylo pak možno záměr v původní šíři uskutečnit. Po dohodě s nakladatelstvím Supraphon byl tedy nakonec sepsán *Slovník české hudební kultury* (dále SČHK) jako encyklopedické dílo obsahující věcná hesla a znamenající tak doplněk „české náplně“ biografického díla ČSHS. Zmíněný věcný lexikon byl vydán až v roce 1997 nakladatelstvím Editio Supraphon Praha a přivítán domácí i zahraniční odbornou veřejností jako vskutku epochální produkt české muzikologie druhé poloviny 20. století. Paralelně se závěrečnými pracemi na tomto díle odstartovala na půdě Sudetoněmeckého hudebního ústavu v Regensburgu realizace lexikografického projektu, jehož cílem bylo zpracovat formou biografických i věcných hesel problematiku německé hudební kultury českých zemí. Výsledkem zhruba desetiletého úsilí bylo vydání práce *Lexikon zur deutschen Musikkultur. Böhmen, Mähren, Sudetenschlesien* v roce 2000. Jakkoliv toto vytržení partikulární nacionálně etnické tematiky z celkového kontextu hudební kultury českých zemí znamená v jistém ohledu krok zpět, podařilo se díky dalekosáhlé spolupráci českých, německých a rakouských muzikologů vytvořit lexikon, který v mnoha směrech obohatil naše znalosti o tomto širším kontextu a jehož může být účelně využito při jakémkoliv dalším lexikografickém zpracování problematiky hudební kultury českých zemí.

2. Potřeba nového českého hudebně biografického slovníku

Připomněli jsme již, že záhy po vydání *Československého hudebního slovníku osob a institucí*, tj. zhruba koncem 60. let, se začalo zcela seriózně uvažovat o možnosti jeho aktualizované reedice. Bylo totiž zjevné, že heslář by bylo potřeba podstatně doplnit, že mnoha hesla je třeba opravit, rozšířit či zkvalitnit, že na hudební scénu nastoupila řada dalších činitelů hodných lexikografické reflexe (fakticky jde o příslušníky dvou generací) a že i díky hudebně historickému bádání byla objevena řada takto dosud nereflektovaných osobností náležejících časově odlehlejšími epochám. V Kabinetu pro hudební lexikografii byla plynule

prováděna potřebná dokumentace, avšak k realizaci tohoto záměru nedošlo, takže zmíněný (v letech 1963-65 vydaný dvousvazkový) ČSHS se dnes jeví jako práce evidentně zastaralá (fakticky je již také zcela rozebrána). Důvody pro zpracování kvalitativně nové verze biografického hudebního slovníku, byť tentokrát zaměřeného výhradně na hudební kulturu českých zemí, lze tedy stručně shrnout takto:

Domácí čtenářská obec, odborná i laická, dílo tohoto typu potřebuje a delší dobu se nového slovníkového zpracování dané problematiky dožaduje. Slovník by kromě badatelských účelů nesporně sloužil též kulturní práci (aplikace v hudební výchově a popularizaci, v oblasti umělecké agentáže, při mediálním šíření hudby atp.)

Zpracování a vydání nového díla je věcí prestiže české muzikologie: čeští badatelé v tomto oboru jsou přímo povinni čas od času evidovat okruh nositelů své vlastní hudební kultury.

Slovník uvedeného typu představuje jedinou možnost, jak sumárně vyjádřit výsledky bádání z posledních čtyř desetiletí (tj. od doby dokončení ČSHS a jak vytvořit biografický pandán k nedávno vydanému věcnému dílu SČHK).

I když znalost češtiny v kruzích zahraničních muzikologů není příliš velká, jsou zahraniční odborníci zabývající se problematikou české hudby respektive hudební kultury českých zemí závislí právě na faktograficky spolehlivém a komplexním lexikografickém zpracování této tematiky. Vydání slovníku v každém případě ovlivní kvalitu zahraničních prací věnovaných naší domácí hudební kultuře, mj. pak i úroveň prezentace české problematiky v zahraničních hudebních encyklopediích univerzálního tematického zaměření.

Kvůli návaznosti na ČSHS bylo rozhodnuto, aby nový slovník nesl název *Český hudební slovník osob a institucí* (dále ČHSOI), přičemž slovo „český“ by tu poukazovalo na to, že osobnosti a instituce v slovníku zachycené mají určitou afinitu k teritoriu a kultuře českých zemí.

3. Forma edice ČHSOI

Všechny dosud vydané domácí hudebně lexikografické práce zaměřené k problematice české hudební kultury měly přirozeně charakter knižní publikace. Tímto způsobem byly a jsou vydávány rovněž velké zahraniční hudební encyklopedie, které zpravidla vycházejí v průběhu mnoha let v řadě svazků. U nejproslulejších zahraničních hudebních encyklopedií se pak vžila praxe, že obsahově aktualizovaná nová vydání bývají s odstupem několika let realizována péčí téhož renomovaného (a ekonomicky silného) nakladatelství. Takovéto nakladatelské instituce však v bývalém Československu neexistovaly a mj. právě z toho důvodu nebylo v minulosti možno přikročit k soustavným a včasným reedicím již vzniklých hudebně lexikografických děl. V souvislosti s projektem ČHSOI vyvstala tedy otázka, jakou formu by měla být konečná ediční realizace, neboť s hledáním takovéto ideální formy přichází jeden zcela zásadní problém. Jelikož počet informací, jež je třeba zahrnout do nových vydání určitého hudebního

slovníku, roste takřkajíc geometrickou řadou, vydané encyklopedie čím dále tím rychleji zastarávají, na což příslušná nakladatelství reagují zkracováním časových intervalů mezi aktualizovanými reedicemi. To je samozřejmě velmi nákladné. Tuto praxi si mohou dovolit jen ekonomicky nejsilnější nakladatelské subjekty, přičemž se tu navíc jedná o díla psaná a vydávaná v obecně známých světových jazycích (angličtina; v případě hudební problematiky hraje ovšem roli takového obecně přijatelného komunikačního média i němčina), a tudíž schopná uplatnit se na velkém (mnohdy celosvětovém) knižním trhu. V případě jakékoliv české hudební encyklopedie lze ovšem počítat jen s jejím uplatněním na relativně malém trhu: lze předpokládat, že ČHSOI se bude v počtu několika málo tisíc exemplářů kupovat v České republice, méně na Slovensku a v dalších slovanských zemích, že o jistý počet exemplářů projeví zájem čeští intelektuálové žijící v exilu a že si dílo objednájí (snad v počtu několika set výtisků) zahraniční odborné knihovny a muzikologické instituce univerzitního i mimouniverzitního typu. Výnos z prodeje nebude v žádném případě tak velký, aby umožnil zajistit přípravu další reedice, která by měla následovat nejspíše 10 let po prvním vydání díla.

Právě zahraniční zkušenosti z posledních let nicméně ukazují, že některé muzikologické projekty přestávají počítat s formou tradiční knižní publikace jako s optimálním výstupem. Vznikají například slovníky „časově otevřeného typu“, kde se postupně tisknou a abonentům průběžně zasílají jednotlivá zhotovená hesla, respektive i opravené či doplněné verze těchto hesel (tyto texty se ukládají do vazačů distribuovaných příslušným nakladatelstvím), takže slovník může být nepřetržitě aktualizován. Jiné muzikologické projekty, zvláště katalogy pramenů, jsou pak čím dále tím častěji zpřístupňovány formou pravidelně aktualizovaných CD ROM a v poslední době zejména pak v internetové podobě. Zdá se, že u tak rozsáhlého díla, jakým bude zcela nepochybně ČHSOI, by přícházela v úvahu právě tato ediční forma, dostatečně pružná a výrobně nenákladná. Jelikož hesla budou od počátku zpracovávána počítačově, neznamenala by ediční realizace díla žádný zvláštní a finančně náročný problém.

Proto není Český hudební slovník osob a institucí primárně koncipován jako knižní encyklopedie, nýbrž jako **elektronická databáze přístupná na internetu**. Elektronická podoba slovníku obsáhne kromě textu obrázky, notové příklady, zvukové ukázky atd. Poskytne tak uživatelský komfort (např. možnosti prohlédávání „textu“) v případě knižní podoby nedosažitelný. Knižní edice může být od elektronické podoby kdykoliv odvozena.

Vzhledem k elektronické podobě má slovník podobu otevřeného projektu, který lze stále korigovat a doplňovat. Řada rozhodnutí, jež mají v případě knižního vydání fatální povahu (např. „kompletnost“ hesláře), má v tomto případě jen „prozatímní“ povahu pragmatického rozhodnutí o tom, co je právě z důvodů odborných (stav poznání problému), personálních či finančních možné. Z hlediska Ústavu hudební vědy FF MU jde o projekt „navždy“, jenž bude základní badatelskou prioritou pracoviště v horizontu několika desetiletí. Otevřenost a neukončenost se vztahuje i na vlastní texty. Technické řešení umožňuje zpětnou vazbu (např. pomocí e-mailu) mezi redakcí slovníku a uživateli v případě zjevných chyb, omylů, inovací a doplňků hesel či bibliografií.

Díky rychlému vývoji informačních technologií bylo pro slovník vyvinuto speciální programové prostředí. Tento systém zahrnuje celou řadu aplikací pro zpracování bibliografie či administrativní chod redakce. V tomto softwarovém prostředí bude zaručena průběžná aktualizace softwarového řešení slovníkové databáze v souladu s technologickým vývojem.

4. Předpokládaný rozsah ČHSOI a jeho budoucích aktualizací

Rozsah slovníkového díla uvedeného typu a poslání lze nepochybně určit dvěma vzájemně odlišnými postupy:

- stanovením maximálního rozsahového limitu, který by byl dán především ohledy praktickými, tj. výrobními a vydavatelsko-ekonomickými,
- předběžným, leč dobře uváženým propočtem, kolik hesel jaké rozsahové kategorie má slovník uvádět, přičemž by tu měl být určen průměrný rozsah hesla každé kategorie.

Hledisko uvedené v bodě a) se ovšem jeví jako irelevantní v případě, že je zvolena výše zmíněná „neknižní“ forma realizace, tj. prezentace výsledku pomocí on-line internetové prezentace, neboť kapacita takovéhoho nosiče je vzhledem k odhadovaným proporcím díla de facto neomezená. Větší úlohu bude tudíž hrát druhé z uvedených hledisek, jež je hlediskem výhradně obsahovým. To přirozeně neznamená, že by textace hesel neměla být rozsahově co možná nejušpornější.

Samotná úvaha o možném počtu hesel první finalizované verze díla nemůže ovšem v dané chvíli nabídnout více než alternativní řešení (do budoucna, tedy při zpracování a edici aktualizovaných vydání, by přirozeně počet hesel a eo ipso i rozsah celku stále narůstal). Uvědomme si, že již ČSHS uváděl zhruba 9.000 hesel osob a institucí svázaných s českými zeměmi, přičemž do ČHSOI by nepochybně musela být zařazena i mnohá hesla, jež v onom starším slovníku náležela části věnované slovenské problematice (mnozí nositelé slovenské hudební kultury pocházeli totiž z českých zemí, mnohdy byli s českým prostředním svázáni svou činností atd.). Od doby vydání ČSHS přibyla ovšem na české scéně řada osobností a institucí, jejichž hesla budou muset být zahrnuta do ČHSOI. Navíc historické bádání odkrylo další osobnosti, jež byly ve starší hudebně lexikografické literatuře nepodchyceny, a nově budou muset být zohledněny i některé dříve spíše pomíjené aspekty tematické (například reprezentanti populární hudby, hudební kultury národnostních menšin atd.). Střízlivým odhadem bychom tudíž mohli dospět k počtu 12 až 13 tisíc hesel, z nichž hesla vyšších kategorií (a tudíž rozsahově delší) by tvořila nejvýš pětinu.

Záleží samozřejmě i na tom, jaká kvalitativní kritéria pro zařazení hesel do ČHSOI budou stanovena, zda se například nerozhodneme ve srovnání s ČSHS tato kritéria zpřísnit (čímž by odpadla možná až čtvrtina tam vřazených hesel), nebo zda naopak hodláme věnovat ve větší míře pozornost i reprezentantům regionálního (takřkajíc provinciálního) dění apod. Předem lze prohlásit, že inklinujeme k onomu druhému stanovisku, a to z těchto důvodů:

Pro starší historická údobí (takřkajíc od počátku až do období po roce 1800) je nutno počítat s relevancí každého registrovatelného nositele hudební kultury, neboť „výběr“ tu za nás učinila – obrazně řečeno – sama historie. Tam, kde se prameny nedochovaly, o osobnostech daného regionu či údobí prostě nic nevíme, nabízejí-li pak prameny určité informace, je třeba je beze zbytku vytěžit, takže tu nelze ze současného hlediska uplatnit jakoukoliv selekci. Slovník zachycující všechny takto zjistitelné osobnosti vlastně reprezentuje pramennou základnu s její vypovídací hodnotou.

Pro novější dobu lze přirozeně vytvořit víceméně kompletní seznamy nositelů hudební kultury a stanovit kritéria výběru (je tedy zřejmé, že do slovníku nebudou zařazena individuální hesla všech hráčů nějakého komorního sdružení či orchestru a podobně i hesla všech operních pěvců, hesla všech učitelů jako nositelů regionálních hudebních aktivit, hesla sbormistrů veškerých pěveckých sdružení atp.), avšak přijmeme-li zásadu, že ve slovníku má figurovat každý nositel nějaké třeba i jen lokálně či resortně významné hudební aktivity (navíc osobnost vyznačující se kreativními ambicemi), pak z hesláře ČSHS lze vyloučit snad jen circa 200 až 300 hesel, přičemž ke „zbývajícímu“ většímu počtu přibudou stovky hesel osobností nově nastoupivších nebo nově „objevených“ osobností.

Vcelku lze tedy říci, že v prvé několikaleté fázi bude zpracován několikatisícový fond nejvýznamnějších hesel, který by mohl být nejpozději do 10 let rozšířen na odhadovaný počet 12 až 13 tisíc hesel. Kapacita textu by tu navíc narůstala tím, že již existující hesla je třeba průběžně a systematicky doplňovat (u starších, již nežijících osobností nebo zaniklých institucí, u nově zjištěné poznatky a přibývajcí bibliografii, u žijících osobností či existujících institucí o nově registrovatelné skutečnosti).

5. Kategorizace hesel

Po zvážení dosavadních českých hudebně lexikografických tradic i usancí, s nimiž se setkáváme v novější zahraniční hudebně lexikografické produkci, zavádíme čtyři kategorie (A až D), jež mají určit jak rozsah hesel, tak charakter jejich náplně a způsobu zpracování (de facto i míru selektivnosti informací). U osob, jimž lze přiznat charakter přímých nositelů hudebních aktivit (tedy u hudebníků či hudebních činitelů v nejšířším slova smyslu), by tyto kategorie mohly být stanoveny následovně:

- A. Heslo podá celkový obraz života, hudebních aktivit, díla i jeho recepce (tím míníme způsob, jakým se tvorba té které osobnosti dále uplatňovala, jakým byl význam osobnosti chápán a vykládán atp.); seznam tvorby (skladby, literární projevy apod.) bude uveden v úplnosti. Bibliografie prací o daném fenoménu uvede veškerou relevantní literaturu.
- B. Heslo uplatní všechna výše zmíněná hlediska, pojednání však budou ve srovnání s hesly kategorie A podstatně kratší (maximálně polovičního rozsahu) a seznam tvorby bude částečně výběrový (pomnutí zcela okrajových projevů). Bibliografie bude omezena na důležitější tituly.

- C. Heslo reflektující uvedená hlediska bude maximálně zestručněno a prezentace tvorby omezena na klíčové projevy. Bibliografie se rovněž omezí na důležitější tituly, zejména na ty, které jsou zdrojem dílčích poznatků v hesle neuvedených.
- D. Heslo malého rozsahu se omezí ve všech naznačených ohledech jen na základní data. Do této kategorie budou vřazena i hesla pojednávající o osobách, jejichž biografii a tvorbu lze ve světle pramenů vylíčit pouze fragmentárně.

Poznámka: Hesla kategorie A popřípadě i B se budou týkat hlavně skladatelů a muzikologů. Tvůrčí činnost hudebních interpretů nelze namnoze uvedeným způsobem komplexně zachytit (v relativní úplnosti lze snad uvést diskografii), u hudebních kritiků veškeré výsledky jejich publicistické aktivity, u nástrojářů nelze zmínit všechny jejich výrobky atp. Hesla institucí mohou být této kategorizaci přizpůsobena hlavně rozsahově a povahou více či méně detailního faktografického záberu.

6. Specifikace nositelů hudební kultury

V tomto případě rezignujeme na dokonale propracovanou klasifikaci či typologii, spíše se snažíme stanovit sortiment profesí či institucionálních typů, které je třeba ve slovníku zohlednit.

- Skladatelé hudebních děl opusového charakteru (produkt byl notačně vyjádřen, nikoliv jen improvizován, takže je bibliograficky registrovatelný). Hledisko, zda produkt spadá do oblasti artificiální či nonartificiální hudby je tu druhotné.
- Reprezentanti dění v oblasti populární, respektive i folklórní hudby (zde převažuje či jednoznačně dominuje moment „neopusovosti“ tvorby).
- Autoři zhudebňovaných textů (libretisté, básníci, textaři).
- Výkonní hudebníci, zvláště ti, kteří se zaměřují na zvukovou realizaci opusové tvorby (výkonný hudebník pěstující populární či folklórní hudbu spadá spíše do výše zmíněného typu reprezentantů těchto sfér).
- Činitelé spojení s hudebním divadlem (kromě výkonných hudebníků, tj. zvláště dramaturgové, režiséři, scénografové apod.).
- Umělci spjatí s tanečním divadlem a tanečníci.
- Hudební publicisté, kritici, muzikologové a autoři jakýchkoliv odborných či popularizačních textů o hudbě.
- Hudební pedagogové.
- Činitelé působící v dalších zprostředkovatelských kontextech hudební kultury (organizátoři hudebního života, reprezentanti oblasti agentáže, zvukoví režiséři atp.).
- Umělci-nehudebníci, pro něž byla hudba námětem tvorby (spisovatelé, výtvarníci ad.).
- Hudební soubory, tělesa a spolky.
- Hudebně divadelní a taneční soubory.

- Muzikologické instituce.
- Hudební periodika.
- Instituce v oblasti hudebního průmyslu (tiskaři, nakladatelství, gramofonové firmy ad.).
- Hudebně zprostředkovatelské instituce (typu agentur).
- Výrobci hudebních nástrojů (individuální i firemně institucionalizované).

Poznámka: Je samozřejmé, že zejména u osobností dochází k prolínání či slučování těchto typů (skladatel může být i publicistou, interpretem atp.). Důraz bude ovšem položen vždy na klíčovou aktivitu, podle níž bude rovněž rozhodnuto o zařazení hesla do příslušné rozsahové a výkladové kategorie).

7. Finanční aspekty řešení

Vzhledem k finanční náročnosti projektu a omezenému počtu potencionálních uživatelů je zřejmé, že projekt slovníku nelze financovat na komerčním základě, nýbrž pomocí grantů z různých zdrojů. V případě knižní edice by ovšem podstatná část prostředků musela být využita na tisk. Elektronická forma naproti tomu velmi snižuje náklady na zveřejnění a zpřístupnění a získané grantové prostředky tak mohou být využity v převážné míře nikoliv na služby tiskárny, nýbrž na zaplacení odborné práce autorů, redaktorů či pomocných sil (stipendia studentům apod.). Přitom je třeba podle vývoje na trhu informačních médií zvažovat možnost a případnou výši poplatku za přístup k on-line databázi, tak, jak je tomu v případě obdobných muzikologických databází (Grove Dictionary, RILM, RIPM). Tyto poplatky by měly pomoci financovat technické zajištění provozu databáze.

Financování projektu je zajištěno granty Grantové agentury České republiky a Ministerstva kultury České republiky na tři, respektive pět let počínaje rokem 2001.

8. Autorsko-právní aspekty řešení

Subjektem vystupujícím ve vztazích s autory je Masarykova univerzita, jíž autoři za autorský honorář poskytnou práva na užívání a šíření textů v elektronické i knižní podobě s vyhrazeným právem redakčního zásahu. Přitom je vzhledem k přijatému technickému řešení snadné a důležité vyznačit v textu hesel podíly jednotlivých autorů a jednotlivé vrstvy „inovací“ odlišit. (slovník bude neustále průběžně inovován). Autorský podíl tak bude jasně patrný, což v delším časovém horizontu může mít významnou roli vzhledem k potencionální „pramenné“ funkci textu.

9. Personální aspekty řešení

Je zcela zřejmé, že úspěšná realizace projektu není v silách jednoho muzikologického pracoviště. Proto byla již při přípravě projektu navázána spolupráce s dalšími muzikologickými pracovišti. Dále byla navázána obdobná „oficiální“ spolupráce s dalšími pracovišti a zejména spolupráce s jednotlivými potenciálními autory hesel v centru i regionech.

Autorský tým se bude pravidelně setkávat na pracovních schůzkách a konferencích. Vnitřní komunikace týmu bude probíhat pomocí elektronické pošty, specializované „mailing list“ a www stránek.

Nezbytnou podmínkou realizace projektu je provázání výuky na Ústavu hudební vědy FF MU s vědeckými úkoly pracoviště. Z tohoto hlediska je třeba upravit curriculum studia hudební vědy, rozšířit nabídku některých specializovaných kurzů a vhodně zaměřit náplň seminářů. Kromě spolupráce s externími přednášejícími je třeba vytvořit systém pravidelného „školení“ potenciálních autorů z řad studentů nad rámec běžné výuky.

10. Technické řešení

Celý projekt je provozován na následující adrese:
www.musicologica.cz

V technickém smyslu projekt zahrnuje tři vzájemně propojené databázové soubory:

a) Databáze hesláře

Databáze hesláře byla vyvinuta v softwarovém prostředí Microsoft Access. Databáze obsahuje kromě identifikace objektů pomocí názvů a alternativních názvů také další klasifikační znaky, jež umožňují vytvářet podmnožiny hesel relevantní z hlediska redakčního či autorského zpracování (typologie objektů, hrubé chronologické členění a dominantní působiště z hlediska teritoriálního), a dále informace administrativní povahy, týkající se stavu či termínů zpracování textu. Tato databáze slouží redakčnímu týmu a autorům hesel. K 30. listopadu 2001 obsahuje cca 8 500 hesel.

b) Databáze slovníkových hesel

Vlastní uživatelská slovníková databáze byla vyvinuta speciálně pro potřeby projektu. Umožňuje internetový on-line přístup uživatelům i redaktorům a autorům s odstupňovanými právy na manipulaci s informacemi, a to včetně vkládání, editace a mazání hesel.

c) Bibliografická databáze

Tato databáze představuje relativně samostatnou součást projektu. Bude přístupná jednak v rámci vlastní slovníkové databáze, avšak bude sloužit také sa-

mostatně odborné veřejnosti. Významnou součástí databáze by měla být bibliografická databáze hudebních časopisů vydávaných v českých zemích, jež bude mít strukturu kompatibilní s databází RIPM (Répertoire international de la presse musicale). Ústav hudební vědy FF MU paralelně pracuje relativně na tomto samostatném projektu díky získaným grantům. Bibliografie hlavních hudebních periodik je nezbytnou podmínkou úspěšné realizace projektu slovníku.

11. Struktura textu hesel

Primární formou existence slovníku není text, nýbrž hypertext, uložený v databázi, jež umožňuje fulltextové prohledávání. Databáze je přístupná na internetu.

Členění textu jednotlivých hesel

Ve finální podobě je text hesla obsažen buď na jedné hlavní stránce, a nebo na jedné hlavní stránce (master page) a několika podřízených stránkách (sub-page). Stránkou se tedy rozumí stránka ve smyslu www stránky, nikoliv stránky textu v knize.

Hlavní stránka (master page)

Hlavní stránka závazně obsahuje tato databázová pole:

Heslo (název objektu) v obvyklé české podobě

alternativní názvy objektu (odlišné způsoby psaní, jazykové varianty apod.)

u fyzických osob data a místa narození (příp. jiná datace – křest apod.) a úmrtí

u právnických osob datace vzniku a zániku (umožní prohledávání databáze podle období)

definice objektu (skladatel, pedagog, nakladatelství apod.) jednak formou standardizovaného kódu hlavní činnosti (v souladu s kódováním heslářů), jednak volným výčtem.

vlastní text hesla včetně příslušných seznamů děl a bibliografie v případě „jednostránkových“ hesel, v případě rozsáhlejších hesel seznam „kapitol“ – odkazů na podřízené stránky (jednotlivé fáze života, periodizovaný výklad tvorby, seznam díla, bibliografie)

Podřízené stránky

U hesel většího rozsahu bude nezbytné členit text na „kapitoly“. Pro toto členění patrně nelze nalézt univerzální návod, závaznou bude pouze kapitola „seznam díla“ a „bibliografie“.

Seznamy děl

Srovnání předních zahraničních hudebních encyklopedií naznačuje, že podoba seznamů děl se vzpírá unifikaci. Je třeba tedy hledat vždy případ od případu řešení, jež odpovídá povaze pramenného materiálu, který je k dispozici, a stavu jeho zpracování a zpřístupnění v edicích a katalozích. Minimální požadavky je však třeba stanovit pro jednotlivé kategorie hesel a typy objektů.

Bibliografie

Struktura bibliografické databáze vyjde ze struktury používané v Informačním systému MU, jež bude upravena tak, aby byla zajištěna kompatibilita s databází RIPM v případě článků v periodickém tisku.

Příloha číslo 1

Pravidla tvorby hesel pro autory Českého hudebního slovníku osob a institucí

1. Rozsah a kategorizace hesel

Povaha elektronické edice sice sama o sobě nevyžaduje žádná drastická omezení rozsahu celku i dílčích hesel, ani jejich krácení složitým a leckdy komicky působícím systémem zkratk (s výjimkou bibliografických údajů) atp., avšak jednak je jisté, že i kdybychom „napsali, vše co víme“, vzniknou texty různé dlouhé (kvantitativně diferencované), jednak kategorizace podle rozsahu je aktem určitého hodnocení, jemuž se nelze vyhnout, tedy kvalitativní korekcí onoho zmíněného hlediska kvantitativního.

1.1 Hesla kategorie A

Relativně neomezená rozsahem jsou hesla nejvyšší kategorie, která by měla uvést veškerá relevantní fakta biografická, bibliografická i další (např. z historie recepce díla atd.), i když by samozřejmě neměla překročit ve výkladových partiích jistý obvyklý limit (neměla by tedy suplovat celou knižní monografii osoby nebo instituce). Minimální rozsah hesla kategorie A je 10 normostran (18 000 znaků včetně mezer) vlastního textu bez seznamů a bibliografie.

Tato hesla budou typograficky rozdělena do kapitol s nadpisy. Obsah (členění na kapitoly) bude uveden za úvodním odstavcem (záhlavím) povšechně charakterizujícím objekt. V případě skladatelů je obvyklé členění podle periodizace tvorby a jednotlivých hudebních druhů. U ostatních typů objektů bude nejobvyklejší chronologická periodizace aktivity.

Seznam skladatelské tvorby by měl být v tomto případě úplný, pokud jsou u nejvýznačnějších děl zjištělná první provedení (např. u oper), měla by být tato uvedena. Před vlastním seznamem tvorby jsou uvedeny hlavní edice. U jednotlivých položek se uvádí místo a vročení prvního vydání skladby. Srovnání předních zahraničních encyklopedií ukazuje, že úplná unifikace seznamů díla je nedosažitelná. Výsledná podoba obvykle závisí na podobě katalogu či tématického katalogu díla, pokud existuje.

Seznam muzikologické tvorby je výběrový (nelze například zapracovat všechny drobné články Nejedlého, Helfertovy atd., zejména pak kritiky). V případě interpretů jsou významné výkony registrovány ve vlastním textu, seznam nastudovaných rolí či skladeb se neuvádí. V případě aktérů na scéně nonartifickální hudby je uváděna kompletní či výběrová disko-grafie.

1.2 Hesla kategorie B

Hesla druhé kategorie (B) podávají zejména životopis a výklad kontextu tvorby či činnosti mnohem výběrověji nežli hesla kategorie první, i když usilují o relativní úplnost a plynulou celistvost výkladu. Rovněž tato hesla se člení do

kapitol, obsah je uveden za záhlavím hesla (počet kapitol obvykle nepřesáhne 3–4). Seznam tvorby (viz výše) by se mohl snažit o úplnost, pokud je ovšem dílo takto známo. Rozsah hesla kategorie B bez seznamů a bibliografie je 4 až 10 normostran (7 200 až 18 000 znaků včetně mezer).

1.3 Hesla kategorie C

Hesla třetí kategorie (C) by byla faktograficky silně výběrová ve všech ohledech a samozřejmě již nečleněná do kapitol nebo odstavců. Rozsahově by bez příloh neměla překročit čtyři normostrany (7 200 znaků včetně mezer), avšak i toto je absolutní maximum, spíše by mělo jít o 2,5 normostrany (4 500 znaků), spodní hranicí je 1 normostrana (1 800 znaků včetně mezer). U skladatelů by byla tvorba jen povšechně charakterizována, s vyzvednutím některých závažnějších nebo zajímavých děl. Seznam díla ovšem může i u takto rozsáhlých hesel usilovat o úplnost, např. v případě autorů staršího období, u nichž jsou naše znalosti životopisu skromné a je zachován relativně malý počet skladeb.

1.4 Hesla kategorie D

Hesla čtvrté kategorie – registrují u zjevů zcela regionálního významu, u osob, které již zmizely „beze stopy“ ze scény, nebo které teprve nastupují atp. pouze základní data o životě, působnosti, případně o tvorbě, přičemž rozsahem jsou pod třetí kategorií, tedy do 1 normostrany (1 800 znaků), ovšem obvykle v rozsahu jednoho odstavce, často jen o několika větách.

Vedle těchto rozsahově rozličných hesel, od „rozostřeného“ informativního hesla kategorie D až po úplné vypsání problematiky heslem kategorie A, budeme tvořit i rozsahově různě velká hesla s neúplnou strukturou nebo torzovitým podáním problematiky života, tvorby, recepce atd., a to ve dvou speciálních případech:

Jednak jde o hesla osob (zejména ze vzdálenější minulosti), kde větší nebo menší část životopisu, resp. nějaké jiné problematiky je prostě neznámá. I když půjde o osobu mimořádného významu, takže podobně jako v první kategorii se budeme snažit říci vše, co víme, heslo prostě zůstane rozsahově menší z uvedených důvodů.

Jednak takto budeme koncipovat hesla cizích osob, jejichž biografie, tvorba, působnost atd. bude vyložena jen partikulárně ve vztahu ke kulturnímu kontextu českých zemí (mnozí renesanční mistři, vídeňští klasikové atd. atd., až po Zemlinského). Samozřejmě zde odpadnou i seznamy tvorby (pokud bude tvorba uvedena, pak jen ve vztahu k českému kontextu působnosti).

2. Forma dodání textu

Text hesla je obsažen v textovém formátovaném souboru, který umožňuje různou typografickou úpravu textu. Autoři dodají texty v elektronické podobě ve formátu Microsoft Word či .rtf. Doporučeno je užití řádkování 1.5 a fontu Times New Roman velikosti 12.

V případě hesel s rozsahem větším než 1 normostrana (1800 znaků) je třeba ukládat každé heslo jako samostatný soubor pojmenovaný podle názvu hesla. V případě kratších hesel je možné dodávat větší množství hesel v jednom souboru pojmenovaném podle příjmení autora.

Texty je třeba dodávat podle dohody buď přímo hlavní redakci v Brně nebo příslušnému redaktorovi pro danou oblast. Přesné podmínky dodání stanoví autorská smlouva.

3. Struktura textu hesla

Heslo má následující závaznou strukturu:

1) *Záhlaví*

a) Název hesla (jméno instituce, u osob příjmení a jméno) včetně alternativních názvů uváděných v závorce;

b) charakteristika (definice) oboru činnosti (profese);

c) datum a místo narození a úmrtí, u institucí zahájení a ukončení činnosti.

2) *Obsah* (členění dalšího textu, uvádí se jen u hesel členěných na kapitoly v kategorii A a B)

3) *Vlastní text*

Obsahuje životopisný či historický výklad se zhodnocením díla či aktivity. Tvoří hlavní obsah slovníkového hesla.

4) *Přílohy*

a) Seznam díla (děl hudebních, literárních, vědeckých spisů a studií atp.), v případě hudebních děl obsahuje odkazy na hlavní edice a první vydání, u aktérů ve sféře nonartificiální hudby je ekvivalentem seznamu díla diskografie;

b) diskografie (uvádí se zejména ve sféře nonartificiální hudby a u interpretů);

c) literatura;

d) uložení primárních pramenů (rukopisy, pozůstalost, archiv instituce atp.).

5) *Podpis(y) autora či autorů*

3.1 Metodika zpracování jednotlivých částí textu hesla

3.1.1 Záhlaví

1) **Název hesla**

a) Jméno uvádíme v podobě, v jaké je osoba či instituce používala či jak je standardně užíváno v literatuře. V případě nečeských etnik uvádíme v originální podobě (např. u Němců „Karl“, nikoliv „Karel“).

b) V případě institucí, jež v historii měnily názvy, uvádíme u stále existujících institucí aktuální jméno, u ostatních jméno obvyklé.

c) U osob uvádíme ve struktuře Příjmení, Jméno (odděleno čárkou).

d) osobností z historických šlechtických rodů používáme před rodovým jménem předložku „z“, „ze“, u cizích jmen např. „von“ či „de“. Přitom ovšem zejména u starších období doporučujeme v souladu s dosavadní hudebně lexikografickou tradicí názvy hesel typu „Arnošt z Pardubic“, nikoliv „z Pardubic, Arnošt“. V novější době v mnoha případech může nabývat původní predikát podoby příjmení, tedy místo „z Lobkovic, Jiří“ jen „Lobkovic, Jiří“. To je důležité zejména s ohledem na abecední řazení hesel v databázi slovníku. V některých případech však zřejmě bude nezbytné sáhnout k oné formě názvu, jež začíná „z“. Šlechtické tituly (kníže, hrabě apod.) se uvádějí za jménem, např. „Kounic, Václav hrabě“.

e) U institucí případně uvádíme podtitul oddělený tečkou: „Nemour. Spolek pro povznesení hudby v Čechách“.

f) Cizí ženská jména uvádíme v originální podobě, tedy např. v němčině nepřechylujeme.

g) Celý název hesla je sázen tučně, od charakteristiky oboru činnosti je název (nenásleduje-li v závorce alternativní jméno) oddělen čárkou.

2) Alternativní jména

a) Alternativními jmény se rozumějí:

i) u žen rodné jméno (příjmení) nebo příjmení po provdání, nejsou-li názvem hesla, např. Goldsteinová, Antonína (provd. Štěpánková)

Votavová, Anna (roz. Novotná);

ii) vlastní jméno, je-li hlavním názvem hesla obecně užívaný pseudonym, např.:

Janů, Petra (vl. jm. Petřů, Jana);

iii) původní příjmení a jméno, je-li názvem hesla nově přijaté jméno;

iv) pseudonym, je-li hlavním heslem původní příjmení;

v) různé způsoby psaní téhož jména, vyskytující se v pramenech a literatuře, včetně počestlých verzí jmen německých apod.;

vi) chronologicky upořádaná různá jména téže instituce.

b) Alternativní jména se uvádějí v kulaté závorce za názvem hesla, píše se normálním písmem, jsou uváděna příslušnou významovou zkratkou či souslovím „psán/a též“.

Významové zkratky jsou:

rozená – roz.

provdaná – prov.

vlastním jménem – vl. jm.

původním jménem – pův. jm.

pseudonym – pseud.

c) V případě více alternativních jmen jsou jednotlivá jména oddělována středníkem, za závorkou s alternativním jménem či jmény následuje čárka.

3) Charakteristika oboru činnosti (profese)

a) Přináší stručnou a výstižnou definici oboru činnosti či profesního působení, např. skladatel, operní režisér, operní pěvkyně, houslař, pěvecký spolek apod. Východiskem je typologie vytvořené pro potřeby hesláře, jež je ovšem specifikována a konkretizována.

b) V případě aktivit ve více oblastech se uvádějí všechny relevantní obory, přičemž pořadí vyjadřuje význam činnosti v jednotlivých oblastech, např.:

Smetana, Bedřich (Smetana, Friedrich), skladatel, dirigent, pianista, hudební kritik a pedagog.

c) Za charakteristikou oboru činnosti se píše čárka.

4) Datum narození a úmrtí nebo zahájení a ukončení aktivity instituce

a) Data jsou uváděna slovně „narozen“, „zemřel“, „založen“ apod., nikoliv zkratkami. Mezi datem a následujícím údajem o místě je čárka, čárka je rovněž mezi údaji o narození a úmrtí.

b) Data se píší arabskými číslicemi, po tečkách následují mezery, např. 17. 1. 1762.

c) Není-li známo přesné datum, uvádí se údaje známe (např. jen rok), přibližnost se vyjadřuje výrazy „asi“, „okolo“, „před“, „po“, případně se uvádí jen období, např. 1. pol. 18. stol.

5) Místa narození a úmrtí

a) Údaje o místě narození a úmrtí se uvádějí vždy za příslušným datem v nominativu, jsou odděleny čárkou, např.: narozen 17. 9. 1671, Opolí (Slezsko), zemřel 18. 12. 1730, Praha.

b) Je-li místo v českých zemích a nedošlo-li k podstatným změnám názvu, užívá se současný topografický název lokality podle naposled platného lexikonu obcí. Jde-li o osadu, uvádí se na prvním místě její název a dále v závorce se zkratkou „o.“ název samosprávné obce, ke které v současné době patří.

c) Pokud bylo místo v době narození nebo úmrtí samosprávnou obcí, která se později stala součástí většího celku, uvádí se původní název a v závorce současná příslušnost k novému celku, např.: Líšeň (Brno)

d) U míst, jež byla přejmenována (názvy např. počeštěny) se uvádí současný název, pokud je to potřebné, uvádí se v závorce se zkratkou „pův.“ původní název nebo v případě dočasného přejmenování se slovem „tehdy“ dočasný název, např. „Zlín (tehdy Gottwaldov)“.

e) U zaniklých lokalit se uvádí původní název doplněný v závorce zkratkou „z. l.“ (zaniklá lokalita).

f) K upřesnění polohy obce, je-li to třeba (např. u měst většinou nikoliv), uvádíme v závorce vzhledem k současným nepřehledným změnám územního uspořádání v genitivu nejbližší větší město po předložce „u“, nejlépe to, jež bude patrně od roku 2003 pověřeno výkonem státní správy (nové malé „okresy“), např. Velké Přítočno (u Kladna). Pokud by byla nadále zachována struktura současných okresů, lze odkazovat i na ně v nominativu po zkratce „okr.“. Budoucnost je nejistá.

g) Pokud je místo úmrtí totožné s místem narození, neopakuje se název a je nahrazen slovem „tamtéž“.

6) Za koncem odstavce záhlaví se vynechává řádek, pak následuje vlastní text, případně obsah.

3.1.2 Obsah

U hesel kategorií A a B je za záhlavím po vynechání řádku uváděn obsah vlastního textu členěného na kapitoly. Členění je jednoúrovňové, jednotlivé kapitoly jsou označeny velkými písmeny, po nichž následuje tečka. Obsah zahrnuje také přílohy.

Např.:

A. Biografie

B. Dílo do roku 1861

C. Dílo od roku 1862

D. Receptce

E. Seznam díla

F. Literatura

3.1.3 Vlastní text

Při koncipování textu je třeba respektovat následující zásady:

1. Užívá se zásadně minulého času, kromě situací, kdy popisovaný stav trvá (žijící osoby, existující instituce);

2. užívají se závazně předepsané zkratky;

3. pro cizí lokality se užívá dnes obvyklý český ekvivalent, pokud existuje (Londýn, Lipsko, ale nikoliv Svinibrod apod.);

4. mají-li instituce vžité české názvy, pak se užívá těchto názvů (např. Spolek pro soukromé provozování hudby), při prvním výskytu lze v závorce uvést původní cizojazyčný název;

5. u osob, jež v českých zemích působily jen část života či se v českých zemích „jen narodily“, je důraz položen na část života spojenou přímo s českými zeměmi a dále na bohemikální aspekty jejich díla a receptci v českých zemích (Mozart, Mahler apod.), heslo pak v žádném případě neusiluje o úplnost v postižení života a díla;

6. názvy děl v textu jsou sázeny kurzívou;

7. Časová rozmezí se typograficky značí takto: 1979–81, tedy pomocí pomlčky a bez mezer před a za pomlčkou. V textech dodaných elektronicky je třeba užívat důsledně tohoto znaku, nikoliv krátkého rozdělovníku -. Typograficky jde o odlišné znaky, v editoru Microsoft Word je „pomlčka“ psána např. pomocí kombinace kláves Ctrl a Num – (tedy minus na numerické klávesnici). Tomuto znaménku nepředchází a nenásleduje mezera.

8. V případě koncertních a divadelních sezon se užívá lomítka mezi letopočty, např. sezona 1865/66. Druhý letopočet se zkracuje na dvě číslice, nejde-li o poslední rok století, např. 1899/1900.

9. Vzhledem k charakteru elektronické podoby textu slovníku, jež umožňuje fulltextové prohledávání, se v zásadě nepoužívá odkazů na jiná hesla. Výjimkou jsou dvojice či „trsy“ hesel, jež spolu velmi úzce souvisejí a jež zpracovává týž autor, který zajistí konciznost odkazů. Tak lze omezit redundanci informací. Příkladem mohou být hesla Gustav Brom a Orchestr Gustava Bromova. V takovém případě je možné použít odkazu typu viz Brom, Gustav, slovo viz je psáno kurzívou a název příslušného hesla tučně.

10. Je-li text členěn na odstavce, začínají odstavce zásadně od začátku řádku (neodsazovat první řádek pomocí tabelátoru či mezerníku!!!). Odstavce jsou ukončeny stiskem klávesy Enter. Výsledné grafické odlišení odstavců bude prováděno v rámci redakčního zpracování textů.

3.1.4 Přílohy

3.1.4.1 Seznam díla

Seznam díla je povinnou součástí hesel kategorií A až C u osob – skladatelů a dalších tvůrců (zejména ve sféře nonartificiální hudby). V případě hesel typu B a C a případně i u hesel typu A (zejm. ve sféře nonartificiální hudby) nemusí seznam usilovat o úplnost. U skladatelů artificiální hudby by ovšem o úplnost usilovat měl, zejména v kategorii A, ale i B. V principu by seznam díla měl být členěn podle hudebních druhů (např. vokální, klavírní, komorní, symfonická, operní tvorba apod.). U aktérů na scéně nonartificiální hudby může suplovat seznam díla diskografie. V případě interpretů seznam výkonů (repertoáru, rolí atp.) neuvádíme, důležité výkony jsou jmenovány přímo v textu hesla. U autorů textů o hudbě uvádíme v příloze seznam literárního díla, zpravidla výběrový.

3.1.4.1.1 Dílo hudební

Porovnání zpracování seznamů díla v předních světových hudebních encyklopediích ukazuje, že unifikace je v tomto případě zvláště obtížná. V podstatě vychází většina seznamů z publikovaných tématických katalogů a závisí na jejich informační úplnosti. V principu by jedna položka seznamu měla obsahovat tyto informace:

1. Název skladby v původním jazyce (v případě např. písňových cyklů následují názvy jednotlivých písní);
2. číslo skladby v příslušném katalogu (tématickém), pokud existuje;
3. v případě oper a operet počet jednání;
4. autoři a spoluautoři textu, jde-li o vokální dílo;
5. doba vzniku (nejlépe rozpětí let);
6. první vydání (údaj o druhu edice – např. klavírní výtah či partitura, místo a rok vydání);
7. odkaz na další významné edice.

Samotnému seznamu díla je předeslán seznam souborných a kritických vydání díla.

3.1.4.1.2 Dílo literární

U literárně činných osob zahrne seznam díla patrně vždy určitý výběr, v případě muzikologů knižní publikace a rozsáhlejší, významné studie. Údaje o publikacích se řídí pravidly pro bibliografii (viz níže). Zpravidla se seznam literárního díla člení na:

I. Dílo knižní

II. Ostatní

3.1.4.2 Diskografie

Diskografie se uvádí zejména u aktérů na scéně nonartificiální hudby a u interpretů. Obvykle je výběrová. Řazení titulů je abecední. V případech hodných pozornosti se uvádí za názvem v závorce firma (label) a rok vydání (je-li znám). Informace o jednotlivých titulech nejsou na rozdíl od literatury uváděny ve sloupci, nýbrž za sebou odděleny čárkami. Možný je rovněž volnější způsob odkazování na participaci na nahrávkách souborů či jiných sólistů.

3.1.4.3 Literatura

3.1.4.3.1 Formát bibliografických údajů

Jednotlivé tituly v seznamu literatury jsou řazeny chronologicky od nejstarších k nejnovějším;

Bibliografické údaje je třeba uvádět v následujícím formátu:

Příjmení, křestní jméno: Název. Podtitul (Místo vydání rok).

Např.:

Bartoš, Josef: Prozatímní divadlo a jeho opera (Praha 1938).

Záznam je zakončen tečkou.

Jednotlivé záznamy jsou uváděny ve sloupci, každý na zvláštním řádku, řádky jsou ukončeny jako odstavce (stiskem klávesy Enter).

V případě souhrnných pojednání, nejsou-li vybavena rejstříkem, je třeba uvádět i údaj o stranách takto:

Buchner, Alexandr: Hudební sbírka Emiliána Troidy (Praha 1954, s. 87–88).

Rozmezí stran je vyznačeno pomocí pomlčky –, nikoliv rozdělovníku -. Pomlčce nepředchází a nenásleduje mezera.

Na časopisecké studie se odkazuje v tomto formátu:

Volek, Tomislav: K otázce vzniku českých pastorel (Hudební rozhledy 10, 1957, č. 18, s. 774).

Zásadně uvádíme křestní jméno autora!

Názvy časopisů se nezkracují.

Seznam povolených zkratk často citovaných slovníků a souhrnných hudebně historických pojednání je uveden ve zvláštní příloze. U všech zkratk tohoto ty-

pu je nezbytné uvádět za písmennou zkratkou rok vydání titulu, resp. číslo svazku (římskou číslicí) a rok vydání příslušného svazku vícesvazkového titulu. Např. na druhý svazek Československého hudebního slovníku osob a institucí se odkazuje v seznamu literatury takto:

ČSHS II, 1965.

Jde-li o zkratku titulu s více vydáními, odkazuje se na vydání číslicí (horním indexem) před číslem svazku či rokem vydání, např.:

Gerber²II, 1813.

Pokud jde o zkrácený údaj zahrnující odkaz na stránky, je formát následující: Kamper 1936 (s. 20–21).

V případě neznámého roku vydání užíváme zkratky b. r. a v hranaté závorce případně následuje předpokládaný rok, v případě neznámého místa vydání užíváme zkratky b. m., v hranaté závorce následuje případně předpokládané místo vydání.

3.1.4.3.2 Členění seznamu literatury

Seznam literatury je členěn minimálně na dvě části, nadpisy částí jsou sázeny tučně kurzívou:

I. Lexika

II. Ostatní

V případě rozsáhlejších hesel kategorie A a B, případně i C a D, je zpravidla třeba členit seznam literatury podrobněji. Je vhodné vycházet z následujícího modelu, který lze podle potřeby modifikovat:

I. Lexika

II. Katalogy, bibliografie, soupisy, diskografie

III. Edice nenotových pramenů (ikonografie, dopisy, deníky a osobní výroky, skicy, vzpomínky, memoárová literatura), notové prameny jsou uváděny v oddíle Dílo hudební.

IV. Dílo, styl, vlivy

V. Provozování a recepce

VI. Speciální problémy, sborníky (např. „Novákův“ či „Sukův“) a periodika (např. ročenky spolků).

Jednotlivé tituly následují pod nadpisem po vynechání řádku.

3.1.4.4 Uložení primárních pramenů

V této části je uvedeno uložení pozůstalosti a dalších hlavních souborů pramenů, jsou-li tyto údaje známy.

3.1.5 Podpis(y) autora (autorů)

Pokud je celé heslo dílem jednoho autora nebo autorského týmu s nerozlišeným podílem práce, uvádí se plná jména kurzívou na konci textu s vynecháním

jednoho řádku oddělována pomlčkou v abecedním pořadí se zarovnáním vlevo, např.:

Mikuláš Bek – Jiří Fukač – Petr Macek

Pokud mají jednotlivé části textu hesla různé autory na úrovni kapitol či alespoň odstavců textu, uvádí se jména autorů vždy bezprostředně za dotyčnou částí textu po vynechání jednoho řádku se zarovnáním vlevo.

Pro potřeby autorskoprávní je ovšem nezbytné vyjádřit u týmových textů podíl autorů v procentech, a to v poznámce pod podpisem. Tento údaj bude v elektronickém systému zachycen ve speciálním databázovém poli, jež může být zobrazeno i čtenáři. Pokud u týmového hesla údaj o podílu není v poznámce, je předpokládán rovný podíl všech autorů.

Příloha číslo 2
Zkratky a značky užívané v ČHSOI

AMU	Akademie múzických umění
apod.	a podobně
atp.	a tak podobně
Axman 1920	Emil Axman: Morava v české hudbě XIX. století (Praha 1920)
Brockhaus-Riemann	Brockhaus-Riemann-Musiklexikon in zwei Bänden (ed. Carl Dahlhaus a Hans Heinrich Eggebrecht, 2 svazky, Wiesbaden – Mainz 1978–1979)
b. m.	bez místa vydání (v seznamu literatury)
b. r.	bez roku vydání (v seznamu literatury)
č.	číslo
ČSHS	Československý hudební slovník osob a institucí I (Praha 1963), II (Praha 1965)
ČSS 1985	Čeští skladatelé současnosti (ed. Alena Martínková, Praha 1985)
ČSV 1935	Československá vlastivěda VIII. Umění (Praha 1935)
ČSV 1971	Československá vlastivěda. Díl IX. Umění. Svazek 3. Hudba (Praha 1971)
DČD	Dějiny českého divadla I (Praha 1968), II (Praha 1969), III (Praha 1977), IV (Praha 1983)
DČHK	Dějiny české hudební kultury 1890/1945. I. 1890/1918 (Praha 1972), II. 1918/1945 (Praha 1981)
d'Elvert 1873	Christian Friedrich d'Elvert: Geschichte der Musik in Mähren und Oesterr. Schlesien (Brno 1873)
Dlabacz 1815	Gottfried Johannes Dlabacz: Allgemeines historisches Künstler-Lexikon für Böhmen und zum Theil auch für Mähren und Schlesien (3 svazky, Praha 1815)
DTB	Denkmäler Deutscher Tonkunst (Zweite Folge: Denkmäler der Tonkunst in Bayern)
DTÖ	Denkmäler der Tonkunst in Österreich
ed.	editor
EJ 1990	Antonín Matzner, Ivan Poledňák, Igor Wasserberger a kolektiv: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby. Část jmenná – Československá scéna (Praha 1990)
Fétis 2	François-Joseph Fétis: Biographie universelle

- des musiciens et Bibliographie générale de la musique (8 svazků, Paris 21860–1865)
- Fiala 1995 Jaroslav Fiala: Západočeská vlastivěda. Hudba (Plzeň 1995)
- Fric 1963 Ota Fric: Vývoj hudební kultury na jihovýchodní Moravě (Brno 1963)
- Gerber1 Ernst Ludwig Gerber: Historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler (2 svazky, Leipzig 1790–1792)
- Gerber2 Ernst Ludwig Gerber: Neues historisch-biographisches Lexikon der Tonkünstler (4 svazky, Leipzig 1812–1814)
- Grove 5 Grove's Dictionary of Music and Musicians (ed. Eric Blom, 9 svazků, London 51954)
- HČD²1989 Jaromír Černý – Jan Kouba – Vladimír Lébl – Jitka Ludvová – Zdena Pilková – Jiří Sehnal – Petr Vít: Hudba v českých dějinách. Od středověku do nové doby (Praha 21989)
- Helfert 1936 Vladimír Helfert: Česká moderní hudba (Olomouc 1936)
- HSPK 1999 Jiří Vysloužil: Hudební slovník pro každého. II. Díl. Skladatelé a hudební spisovatelé (Vizovice 1999)
- Hudební věda 1988 Kolektiv autorů: Hudební věda (3 svazky, ed. Vladimír Lébl – Ivan Poledňák, Praha 1988)
- ISCM International Society for Contemporary Music
- JAMU Janáčkova akademie múzických umění
- JS 1966 Igor Wasserberger a kolektiv: Jazzový slovník (Bratislava 1966)
- Kamper 1936 Otakar Kamper: Hudební Praha v XVIII. věku (Praha 1936)
- Komma 1960 Karl Michael Komma: Das böhmische Musikantentum (Kassel 1960)
- Konrád 1893 Karel Konrád: Dějiny posvátného zpěvu staročeského od XV. věku do zrušení literátských bratrstev (Praha 1983)
- Kotek 1994 Josef Kotek: Dějiny české populární hudby a zpěvu I. 19. a 20. století (do roku 1918) (Praha 1994)
- Kotek 1998 Josef Kotek: Dějiny české populární hudby a zpěvu (1918–1968) (Praha 1998)
- LdM 2000 Lexikon zur deutschen Musikkultur Böhmen, Mähren, Sudetenschlesien (2 svazky, München 2000)
- MAB Musica antiqua Bohemica

- MEČO 1999 Dalibor Janota – Jan P. Kučera: Malá encyklopedie české opery. (Litomyšl 1999)
- MEH 1983 Malá encyklopedie hudby (ed. Jaroslav Smolka, Praha 1983)
- Mendel – Reissmann Hermann Mendel: Musikalisches Conversations-Lexikon (dokončil August Reissmann, 12 svazků, Leipzig, nedat., asi 1870–1883)
- MGG 1 Die Musik in Geschichte und Gegenwart (ed. Friedrich Blume, 16 svazků, Kassel – Basel 1949–1979)
- MGG 2 Die Musik in Geschichte und Gegenwart (ed. Ludwig Finscher, 10 + 17 svazků, Kassel – Basel 1999 ad)
- MuzE Muzykalnaja enciklopedija (6 svazků, ed. Jurij Vsevolodovič Keldyš, Moskva 1973–1982)
- MSN Masarykův slovník naučný. Lidová encyklopedie všeobecných vědomostí (7 svazků, Praha 1925–1933)
- Nejedlý BS Zdeněk Nejedlý: Bedřich Smetana (7 svazků, Praha 1950–54)
- Nejedlý DHZ Zdeněk Nejedlý: Dějiny husitského zpěvu (6 svazků, Praha 1954–1956)
- Němeček 1955 Jan Němeček: Nástin české hudby XVIII. století (Praha 1955)
- Nettl 1927 Paul Nettl: Beiträge zur böhmischen und mährischen Musikgeschichte (Brno 1927)
- New Grove 1 The New Grove Dictionary of Music and Musicians (ed. Stanley Sadie, 20 svazků, London 1980, reprint s malými opravami 1981)
- New Grove 2 The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Second Edition. (ed. John Tyrrell, 29 dílů, London 2001. V elektronické podobě jako www.grovemusic.com)
- op. opus
- OSN Ottův slovník naučný (28 svazků, Praha 1888–1909)
- OSN ND Ottův slovník naučný nové doby. Dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému (6 dílů vždy po 2 svazcích, Praha 1930–1943)
- PAF 1971 T. Straková – J. Sehnal – S. Příbáňová: Průvodce po archívních fondech Ústavu dějin hudby Moravského musea v Brně (Brno 1971)
- PHSN II/1 Pazdírkův hudební slovník naučný. II. Část osobní. Svazek prvý. A – K (ed. G. Čermušák a

	V. Helfert, Brno 1937), Svazek druhý. L – M (Brno, vydávání zastaveno 1941)
Pohanka 1958	J. Pohanka: Dějiny české hudby v příkladech (Praha 1958)
pol.	polovina (ve spojení se stoletím apod.)
Poledňák – Fukač 22001	I. Poledňák – J. Fukač: Úvod do studia hudební vědy (Olomouc 22001)
popř.	popřípadě
PPDH	Jaroslav Bužga – Jan. Kouba – Eva. Mikanová – Tomislav Volek: Průvodce po pramenech k dějinám hudby. Fondy a sbírky uložené v Čechách (Praha 1969)
prov.	provdaná
pseud.	pseudonym
pův. jm.	původním jménem
PSMU	Pěvecké sdružení moravských učitelů
PSPU	Pěvecké sdružení pražských učitelů
QL	Robert Eitner: Biographisch-Bibliographisches Quellen-Lexikon der Musiker und Musikgelehrten der christlichen Zeitrechnung bis zur Mitte des neunzehnten Jahrhunderts (10 svazků, Leipzig 1900–1904)
Quoika 1956	Rudolf Quoika: Die Musik der Deutschen in Böhmen und Mähren (Berlin 1956)
Racek 1940	Jan Racek.: Leoš Janáček a současní moravští skladatelé (Brno 1940)
Racek 1958	Jan Racek: Česká hudba. Od nejstarších dob do počátku 19. století (Praha 1958)
resp.	respektive
roz.	rozená
Rieger	Slovník naučný (ed. František Ladislav Rieger, 12 svazků, Praha 1860 – 1890)
Riemann 12	Riemann Musiklexikon. Personenteil A – K, L – Z (ed. Wilibald Gurlitt, Mainz 121959, 1961)
RISM	Répertoire international des sources musicales
rkp.	rukopis
s.	strana
SČHK 1977	Slovník české hudební kultury (Jiří Fukač – Jiří Vysloužil – Petr Macek (ed.), Brno 1997)
Seeger 1966	Horst Seeger: Musiklexikon in zwei Bänden (2 svazky, Leipzig 1966)
stol.	století
sv.	svatý(á)
tj.	to jest

tzn.	to znamená
tzv.	takzvaný
UE	Universal Edition ve Vídni
vl. jm.	vlastním jménem
Volek – Jareš 1977	Tomislav Volek – Stanislav Jareš: Dějiny české hudby v obrazech od nejstarších památek do vybudování Národního divadla (Praha 1977)
v. t.	viz též
vyd.	vydání
zvl.	zvláště